

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ЦЕНТР ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ
ТА БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРНІГІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

**Рекомендації
населенню щодо правил поведінки
в умовах особливого періоду**

Чернігів
2014

Рекомендації населенню щодо правил поведінки в умовах особливого періоду відпрацьовані педагогічними працівниками обласного методичного кабінету БЖД населення на замовлення Департаменту з питань цивільного захисту та оборонної роботи Чернігівської обласної державної адміністрації.

Рекомендації включають в себе інформаційний матеріал щодо небезпек, які можуть загрожувати населенню в умовах проживання на територіях, на яких введено режим особливого періоду, а також правила поведінки населення в умовах ведення бойових дій та при виникненні інших небезпек для життя і здоров'я громадян. Рекомендації викладені у стислій та доступній для широкого кола людей формі.

Рекомендації можуть бути використані відповідними працівниками під час проведення інформаційно-просвітницької роботи в консультаційних пунктах з питань цивільного захисту при сільських, селищних радах, на територіальних курсах та мобільному консультаційному пункті НМЦ ЦЗ та БЖД області.

Рекомендації також можуть використовуватись як пам'ятки для населення за окремими видами небезпек та відповідних дій.

Зміст

1	Законодавство України про особливий період	2
2	Рекомендації на випадок застосування агресором військової авіації та далекобійних артилерійських систем	3
3	Правила поводження населення в місцях бойових дій	5
4	Дії при виявленні вибухонебезпечних предметів	6
5	Порядок дії населення у випадку евакуації	7
6	Що робити, якщо ви стали заручником?	8
7	Порядок заповнення захисних споруд та поведінка в них	11

1. Витяг із законодавства України про особливий період

Згідно з Законом України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21.10.1993 року № 3543-12 під особливим періодом розуміється - період функціонування національної економіки, органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, Збройних Сил України, інших військових формувань, сил цивільного захисту, підприємств, установ і організацій, а також виконання громадянами України свого конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, який настає з моменту оголошення рішення про мобілізацію (крім цільової) або доведення його до виконавців стосовно прихованої мобілізації чи з моменту введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та охоплює час мобілізації, воєнний час і частково відбудовний період після закінчення воєнних дій.

В умовах особливого періоду можливе руйнування виробничих ділянок і житлових будинків, радіоактивне забруднення місцевості, виникнення осередків розповсюдження небезпечних хімічних речовин, лісових, торфових пожеж, зон затоплення, зниження виробництва, небезпека порушення транспортних артерій, систем енерго-, газо-, водо-, тепло- забезпечення, оповіщення, зв'язку і управління, матеріально-технічної бази, та інші надзвичайні ситуації при використанні противником сучасних засобів ураження населення і об'єктів економіки.

У зв'язку з цим виникає нагальна потреба у підготовці населення до проживання в районах можливого виникнення різного виду небезпек. Одним із заходів такої підготовки є ознайомлення з рекомендаціями щодо правил поведінки в умовах особливого періоду.

2. Рекомендації на випадок застосування агресором військової авіації та далекобійних артилерійських систем

В сучасних умовах загострення відносин між окремими державами, яке може перерости у збройний конфлікт, особливу небезпеку для цивільного населення становить використання агресором військової авіації та далекобійних артилерійських систем. Так, у 2008 році, ракетно-бомбові удари авіації застосовувала російська сторона під час російсько-грузинської війни. Повітряних ударів на території Грузії зазнали об'єкти протиповітряної оборони, військові аеродроми, великі промислові підприємства, порт міста Поті, мости. Але застосування авіації лише по цих об'єктах не виключило жертв серед місцевого населення. Так, лише у місті Горі внаслідок вражаючої дії авіаційних ракет загинуло 60 мирних мешканців.

У нашій державі, згідно діючих нормативних документів у галузі цивільного захисту, будівництво сховищ для захисту всього населення не передбачено. Захисні споруди будуються лише для тієї частини міського населення, яка продовжує виробничу діяльність у містах у воєнний час. Все інше населення міст підлягає евакуації із зон можливих бойових дій (в основному у сільську місцевість).

З метою захисту цивільного населення області у разі виникнення збройного конфлікту із застосуванням агресором військової авіації та далекобійних артилерійських систем , громадянам рекомендується:

особам, які не працюють, при перших ознаках військової агресії або за відповідною інформацією органів влади, залишити обласний та районні центри і виїхати в сільську місцевість до рідних і знайомих. Також можна виїхати у приміську зону на дачні та садові ділянки, які мають будиночки для проживання. Про свій виїзд та місце подальшого перебування слід повідомити рідних та житлово-експлуатаційні органи (вуличні комітети). При самостійному виїзді взяти із собою речі, які рекомендується брати при оголошенні евакуації, а також відключити в квартирі електрику, газ, воду.

У випадку оголошення евакуації діяти згідно Пам'ятки населенню на випадок евакуації, яка розроблена окремо від цих рекомендацій.

У разі, коли Ви не залишили місто і під час авіаційного чи артилерійського удару противника знаходитесь вдома, слід зайняти приміщення, які розташовані подалі від вікон, балконів (коридор, ванна кімната тощо) і дочекатись закінчення вибухів. Ні в якому разі не можна вибігати із будинків на вулицю, користуватися ліфтом. По звершенню вибухів слід обережно залишити будинок. Якщо будинок було зруйновано, або він отримав пошкодження необхідно взяти із собою речі і діяти як при евакуації.

У випадку, коли авіаційний удар застав Вас на робочому місці, слід діяти згідно інструкції, яка в обов'язковому порядку розробляється на кожному підприємстві, в установі, організації. Деякі підприємства мають захисні споруди, які можуть використовуватись як бомбосховища.

У разі, коли Ви потрапили під удар авіації, знаходячись поза межами будівель, слід лягти на землю по можливості у найбільш заглиблені місця (канави, ритвини тощо), прикрити голову якимись речами або, на крайній випадок, руками і дочекатись закінчення вибухів.

Сигнали оповіщення про повітряну небезпеку будуть доведені громадянам місцевими органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування при введенні у відповідних місцевостях режиму особливого періоду.

3. Правила поведження населення в місцях бойових дій

При першій можливості покиньте місце ведення бойових дій. Майте при собі документи.

Якщо це неможливо, вивісьте на будинку плакат «**ЗДЕСЬ МИРНЫЕ ЖИТЕЛИ**»

Виконайте такі заходи:

- зробіть запас продуктів і води;
- по можливості обладнайте укриття у підвалі, захистіть його мішками з піском, передбачте наявність аварійного виходу;
- при наявності земельної ділянки обладнайте укриття на такій відстані від будинку, яка більше його висоти;
- уточніть місце, де вам може бути надана медична допомога;
- якщо розпочалась перестрілка, ляжте на підлогу під вікно або у ванній кімнаті;
- по квартирі пересувайтесь повзком.

Якщо перестрілка застала вас на вулиці:

- негайно ляжте на землю;
- якщо по вас не стріляють - займіть найближче укриття (канаву, яму), переповзтіть під бетонний бордюр;
- не виходьте з укриття до кінця бою.

Категорично забороняється:

- підходити до вікон, якщо почуєте постріли;
- спостерігати за ходом бойових дій;
- стояти чи перебігати під обстрілом;
- конфліктувати з озброєними людьми;
- носити армійську форму або камуфльований одяг;
- демонструвати зброю або предмети, схожі на неї;
- підбирати покинуті зброю та боєприпаси.

4. Дії при виявленні вибухонебезпечних предметів

Загальні дії:

- при виявленні вибухонебезпечного (потенційно вибухонебезпечного) предмету, жодним чином не чіпати його і тим більше намагатися розібрати;
- негайно повідомити в найближче відділення міліції, у військкомат, органи місцевої виконавчої влади, райвідділ ДСНС або за телефонами «101», «102»;
- побачивши спалах або почувши звук вибуху, негайно сховатися чи лягти на землю, навіть знаходячись на значній відстані від місця вибуху, тому що можливе поранення камінням, уламками та ін.

Дії дорослих:

- позначити місце знахідки небезпечних предметів;
- виставити тимчасову охорону;
- довести до присутніх, що торкатися до небезпечних предметів не можна, бо це загрожує життю;
- негайно сповістити в місцеві органи влади, міліцію про знахідку;
- до прибуття працівників міліції взяти місце і предмет під нагляд;
- не допускати до місця знахідки інших людей, особливо дітей.

Дії дітей:

- позначити місце знахідки;
- не торкатися знахідок самому і не дозволяти це робити нікому іншому;
- про знайдені підозрілі предмети негайно сповістити дорослих (в школу, міліцію, найближчу установу);
- не розводити багаття поблизу знахідки;
- запам'ятати дорогу до того місця, де була виявлена знахідка і поставити пам'ятну віху.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Правильно і безпечно знешкодити вибухонебезпечні предмети здатні лише досвідчені фахівці. Ні в якому разі не намагайтеся робити це самі, адже це може призвести до трагічних наслідків.

5. Порядок дій у випадку евакуації

Перед тим, як залишити житло, **необхідно:**

- зачинити вікна;
- вимкнути газ, воду і електрику;
- забрати продукти з холодильника.

З собою мати наступні документи:

Паспорт, військовий білет, документи про освіту і фах, посвідчення про шлюб і народження дітей, пенсійне посвідчення, трудову книжку та інші документи.

З собою мати наступні речі:

валізу (рюкзак) з теплим одягом, постільною білизною, особистими речами і предметами гігієни, гроші, цінності, продукти харчування і воду на 3 доби. Загальна вага не повинна перевищувати 50 кг.

До валізи (рюкзака) прикріпити нашивку з позначенням адреси постійного місця мешкання, прізвища евакуйованого і станції призначення. На одязі дітей мають бути нашивки з позначенням прізвища, імені та по батькові евакуйованого, року народження, адреси постійного місця мешкання і станції призначення.

Виконувати усі розпорядження посадових осіб евакуаційних і евакоприймальних органів. Дотримуватись дисципліни та порядку на маршруті (на шляху руху на транспорті) і в районі розселення за новим місцем розташування.

Особи, які мають на руках військові білети з мобілізаційними приписами, евакуації не підлягають!

6. Що робити, якщо ви стали заручником?

Досвід свідчить, що заручники більш всього страждають не від фізичного насильства, а від найсильнішого психологічного шоку. Тому, по-перше, переборіть паніку. Незважаючи на жах, що відчуває кожен, опинившись в руках терористів, необхідно оволодіти собою і нейтралізувати будь-які витівки своїх товаришів по нещастю.

Необхідно усвідомити, що терористи самі знаходяться в стані граничного збудження і напруги. Вони поведуться вкрай жорстоко і агресивно, а паніку серед заручників розцінюють як непокору і вихід ситуації з-під контролю. Справа відразу може набути трагічного повороту. А після першої ж пролитої крові для терористів стає дуже сумнівною згода влади виконати їхні вимоги.

Тим самим нервові особи не тільки ризикують самі, але й ставлять під загрозу безпеку інших заручників.

Деякі поради для заручників:

відірвітьися від неприємних думок, проаналізуйте ситуацію, подумайте, як знайти вихід із становища;

уважно обстежте місце, де ви знаходитесь, визначте укриття, за якими можна сховатись під час перестрілки, придивіться до людей, що вас захопили, оцініть їх психологічний стан, озброєння;

постарайтесь зрозуміти наміри терористів, щоб оцінити можливості чинити їм опір. Спробуйте в'янути, налаштовані вони рішуче чи можливий діалог;

намагайтесь по можливості ввійти з ними в контакт, розпочати розмову, дайте зрозуміти, що ви співчуваєте;

поводьтесь природно, навіть по-дружньому (по-перше, заспокоїть самі і заспокоїть терористів; по-друге, психологічно їм буде важче застрелити вас як заручника);

якщо надії на контакт, на вашу думку, немає, намагайтесь не виділятися в групі заручників;

не реагуйте на провокаційну чи зухвалу поведінку;
не вдавайтесь до дій, що можуть привернути увагу загарбників;
продовжуйте спокійно сидіти, не задаючи питань і не дивлячись в очі терористам, бажано підкоритися беззастережно;

перш ніж пересунутися чи відкрити сумочку, запитуйте дозволу;
уникайте необдуманих дій, тому що в разі невдачі можна поставити під загрозу власну безпеку і безпеку інших заручників;

постарайтеся визначити можливих помічників серед заручників;
організуйте почергове постійне спостереження за діями терористів;
постарайтеся визначити точне число терористів;
розгляньте варіанти втечі через аварійні виходи;
намагайтеся зайняти себе: читати, писати, грати чи розмовляти із сусідами;

сховайте документи і матеріали, що можуть вас скомпрометувати;
віддайте особисті речі, яких вимагають терористи;
тримайте під рукою фотокартку родини, дітей, іноді це може зворушити злочинців;

не вживайте алкоголь;

при стрілянині лягайте на підлогу або сховайтесь за сидінням, але нікуди не біжіть; у подібній ситуації місця біля вікна служать кращою схованкою, ніж місця в проході;

іноді трапляється нагода врятуватися, знаходячись на місцях біля виходів;

якщо вдається симулювати симптоми хвороби, з'являється можливість звільнитися в результаті переговорів; часто в ході переговорів терористи звільняють жінок, дітей, літніх і хворих людей. Якщо ви потрапили до цього числа, то повинні прикласти максимум зусиль, щоб допомогти звільнити заручників, що залишилися.

Тому, перш за все, повідомте групі по боротьбі з тероризмом як можна більше інформації:

число терористів;

в якій частині приміщення вони знаходяться;

їх озброєння;

кількість заручників;

де вони знаходяться;

моральний і фізичний стан терористів;

особливості поведінки терористів (агресія, дія наркотиків, алкоголю);

хто ватажок групи.

Під час дій групи захвату не можна бігти, падати в обійми визволителям або стояти в той час, коли прозвучала команди « Всім лягти на підлогу!».

Не вибігайте з приміщення (літака, автобуса), поки не прозвучить наказ, не метушіться. При звільненні виходьте як можна швидше, не гайте час на пошуки речей, приміщення може бути замінованим і вибухнути.

Захоплення може продовжуватись декілька днів, протягом яких може покращитись ставлення терористів до заручників, тому не втрачайте віри в благополучний результат.

Пам'ятайте!

Ваше життя у Ваших руках

Дотримуючись цих порад, Ви зможете зменшити ризик.

7. Порядок заповнення захисних споруд та поведінка в них

Заповнення захисних споруд проводиться за сигналом цивільного захисту. Зачинення захисно-герметичних і герметичних дверей і зовнішніх дверей, робиться по команді начальника цивільного захисту об'єкту або за рішенням командира групи (ланки) з обслуговування захисної споруди. Коли у сховищі є тамбур-шлюз, заповнення може продовжуватися способом шлюзування і після їхнього зачинення .

Люди прибувають в захисні споруди з засобами індивідуального захисту та мати запас харчів.

Люди в захисній споруді розміщуються на нарах групами по виробничому або територіальному принципу (цех, бригада, дім). Місця розміщення груп позначаються табличками. У кожній групі призначається старший. Ті хто має дітей, розміщується в окремих частинах захисної споруди або спеціально відведених місцях.

*Населення, яке укривається в захисній споруді **ЗОБОВ'ЯЗАНЕ**:*

виконувати правила внутрішнього розпорядку, всі розпорядження особового складу ланки обслуговування сховища;

містити в готовності засоби індивідуального захисту;
дотримуватися спокою, припиняти випадки паніки і порушень громадського порядку;

дотримуватися правил техніки безпеки;

надавати допомогу групі обслуговування при ліквідації аварій та усунення пошкоджень;

підтримувати чистоту в приміщеннях.

*В захисних спорудах **ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ**:*

палити, вживати спиртні напої;

приводити (приносити) в захисну споруду свійських тварин;

приносити легкозаймисті , вибухонебезпечні громіздкі речі;

шуміти, голосно розмовляти, ходити по захисній споруді без потреби;

відчиняти двері і виходити з захисної споруди;
вмикати радіоприймачі, магнітофони і радіоприлади;
застосовувати джерела освітлення з відкритим полум'ям (газові лампи, свічки та інше). Їх можна застосовувати тільки за розпорядженням командира групи (ланки) на малий термін в разі необхідності.

Вивід з захисної споруди може здійснюватися:

за сигналом “Повітряна небезпека минула” і після уточнення радіаційної обстановки в районі захисної споруди;

після того, як пройшов встановлений термін знаходження у захисній споруді, а також під час вимушеної необхідності залишити захисну споруду, при цьому порядок черговості встановлює командир групи (ланки) з обслуговування захисної споруди.